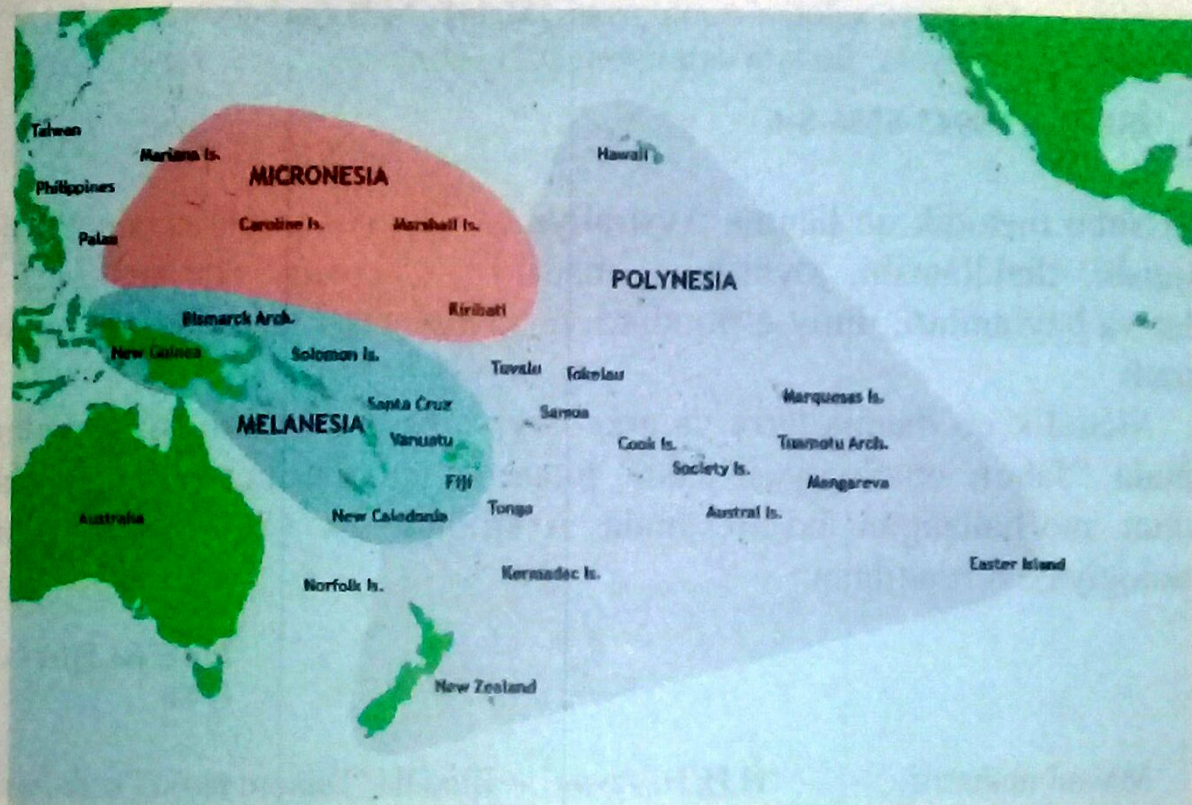

Qurbonova M.B. Jumayeva N.A.

Avstraliya va Okeaniya xalqlari etnologiyasi

Metodik qo'llanma

BUXORO NASHRIYOTI – 2021

UO'K 7.76.96.
KBK 63,5(o'zb)8
Q 80

Qurbonova, M.B.

Avstraliya va Okeaniya xalqlari etnologiyasi [Matn] / M.B. Qurbonova,
N.A. Jumaeva – Buxoro: Buxoro nashriyoti, 2021. -2b.

ISBN 987-9943-6256-8-6

Ushbu metodik qo'llanma Avstraliya va Okeaniya xalqlarining kelib chiqishi, shakllanishi, joylashuvi, madaniy – maishiy turmushi, urf – odat va bayramlari, diniy e'tiqodlari va tasavvurlari xususida ma'lumot beradi

Metodik qo'llanma tarix va arxeologiya ta'lim yo'nalishi talabalari hamda "Jahon etnologiyasi" fani bilan qiziquvchi keng kitobxonlar uchun mo'ljallangan bo'lib, unda Avstraliya va Okeaniya xalqlari etnologiyasi o'rganilgan.

KBK 63,5(8)
Q 80

Ma'sul muharrir: H.H. To'rayev – BuxDU "Buxoro tarixi" kafedrasida professori, tarix fanlari doktori.

Taqrizchilar: Bobojonova F.H. – BuxDU "Buxoro tarixi" kafedrasida dotsenti, tarix fanlari nomzodi.
G'afurov A.F. - TIKXMMI Buxoro filiali Ijtimoiy fanlar kafedrasida dotsent, tarix fanlari nomzodi.

Ushbu metodik qo'llanma universitet o'quv metodik kengashining 4 - son yig'ilishida ko'rib chiqilib nashrga tavsiya etilgan

ISBN 987-9943-6256-8-6

M.B. Qurbonova, N.A. Jumaev., "Avstraliya va Okeaniya xalqlari etnologiyasi".
"Buxoro nashriyoti", 2021-yil.

Mundarija

Kirish.....	4
Avstraliya xalqlari etnologiyasi.....	6
Avstraliya xalqlari ma'naviy madaniyati.....	17
Okeaniya xalqlari haqida umumiy ma'lumot.....	20
Polineziya xalqlari etnologiyasi.....	23
Yangi Zelandiya xalqlari etnologiyasi.....	34
Melaneziya xalqlari etnologiyasi.....	39
Yangi Gvineya xalqlari etnologiyasi.....	42
Mikroneziya xalqlari etnologiyasi.....	47
Mikroneziya xalqlari oila-nikoh va ijtimoiy munosabatlari.....	55
Mustahkamlovchi test savollari.....	59
Ilova.....	63
Foydalanilgan adabiyotlar.....	87
Glossariy.....	88

Kirish

Insoniyatning tarixiy taraqqiyoti davomida yashagan barcha etnoslar o'ziga xos turmush-tarzi, urf-odatlari va an'analari bilan birbiridan ajralib turgan. O'tgan ming yilliklar mobaynida yig'ilgan bilimlar shundan dalolat beradiki, er sharida garchi turfa xil rasmlar va urf-odatlarga ega xalqlar yashashlariga qaramay, ularning barchasi tabiatning ajralmas bir qismi tarzida rivojlanganini va aynan tabiiy-geografik hamda xo'jalik munosabatlari bilan bog'liq holda o'ziga xos etnomadaniy an'analarga ega bo'lganligini ko'rsatadi.

Eng qadimgi davrlardan boshlab kishilar nafaqat o'zlarining balki tevarak atroflarda va uzoq yurtlarda yashovchi el-uluslar, ularning madaniyati, an'ana va marosimlariga qiziqib, ular to'g'risida ma'lumotlarga ega bo'lishga harakat qilganlar. Antik davr mualliflari ko'plab empirik materiallarni yig'ishga, turli-tuman xalqlarning xo'jalik va madaniy belgilariga qarab tasniflashga intilganlar. Lekin o'sha davr mualliflari asosan jangchilar, sayyohlar, elchilar va boshqa mamlakatlarda turli maqsadlarda bo'lgan kishilarning xotiralari yoki bo'lmasa o'zga yurtlar to'g'risidagi turli-tuman rivoyatlarga asoslanib ma'lumotlar berganliklari bois ham ularning bizgacha qoldirgan ma'lumotlari ko'pincha umumiy yoki mavhumiy xususiyat kasb etgan.

Avstraliya qit'alar ichida eng kichigi bo'lib, janubiy tropik chizig'i materikning deyarli o'rtasidan kesib o'tadi. Materikni g'arb, shimol va janubdan Hind okeani, sharqda Tinch okeani, dengizlari o'rab turadi. Qirg'oqlari unchalik egri-bugri emas, shimolda Kartentariya, janubda Katta Avstraliya qo'ltiqlari mavjud. Katta yarim orollari – Arnevlend va Keyp-York, Tasmaniya orolini Avstraliyadan kengligi 224 km li bo'g'ozi ajratib turadi. Avstraliyaning shimolida yirik orollardan Yangi Gvineya joylashgan. Avstraliyaning sharqiy sohili bo'ylab behisob marjon orollaridan tashkil topgan Katta to'siq rifi 2300 km masofaga cho'zilib yotadi. XVII asrgacha bu hududdagi aborigenlar ibtidoiy jamoa tuzumi sharoitida yashashgan.

Okeaniya deb atalgan bepoyon Tinch okeanida joylashgan ko'p sonli katta-kichik arxipelag va orollarda turli xalq va elatlar yashaydi. Odatda ularni uch qismga bo'ladilar. Polineziya Yangi Zelandiya bilan, Melaneziya Yangi Gvineya bilan va Mikroneziya. Okeaniya xalqlari beshinchi qit'a aholisiga qaraganda nisbatan yuqori madaniyatga ega bo'lgan. Dastlabki odamlar Melaneziyaga Janubi-sharqiy Osiyodan neolitdavri boshlarida kelganlar. Antropologik jihatdan, umuman, yagona tipga ega bo'lgan melaneziyaliklar (qora tanli, jingalak sochli negroidlar mazkur viloyat nomini kelib chiqishiga sabab bo'lgan, chunki melaneziya — „qora orollar“ degan ma'noni anglatadi) Okeaniyaning eng qadimiy aholisi hisoblanadi. Sharqiy va Shimoliy Tinch okeanida joylashgan polineziyalik va mikroneziyaliklar, shubhasiz, ancha keyin kelib o'mashgan. Bir necha yuz va hatto ming kilometrlab uzoklikda cheksiz va dahshatli okeanda qad ko'targan son-sanoqsiz mayda orollarni egallash uchun albatta yuksak madaniyatli, ayniqsa, kemasozlik va dengiz sayohati sirlarini yaxshi bilgai kishilar zarur edi. Hozirgacha tadqiqotchilar orasida bunday jasur va mohir dengiz sayyohlarining vatani qaerda ekanligini aniqlash yo'lida murosasiz bahs va tortishuvlar davom etmoqda. Gavayya, Pasxa, Taiti va boshqa orollarda topilgan ajoyib arxeologik buyumlar, nihoyatda bahaybat tosh haykallar, ko'p kishi sig'adigan, uzoq masofaga mo'ljallangan elkanli katta kemalar va boshqalar okeaniyaliklarning yuksak madaniyatli ajdodlar avlodi ekanligidan dalolat beradi.

Avstraliya xalqlari etnologiyasi: tabiati, klassifikatsiyasi, aholi xo'jaligi va moddiy madaniyati

REJA:

1. Avstraliya xalqlarining tabiiy geografik sharoiti, etnogenezi va etnik tarixi muammolari.
2. Avstraliya va Tasmaniyaning tarixiy – madaniy rayonlarga bo'linishi.

Tayanch so'z va iboralar

Etnos, Etnografiya, Etnonim, Elat, Millat, Yangi Janubiy Uels, Yangi Gollandiya, Papua tili, mariam va tasman tillari, Totemizm.

Avstraliya (lotincha *australis* – janubiy) – janubiy yarim sharda joylashgan qit'a hisoblanadi. Avstraliya shimoldan janubga York burni bilan janubi-g'arbiy burun janubiy kengliklar oralig'ida 3200 kmga, g'arbdan sharqqa 4100 kmga, Stip-Poyit burni va Bayron burunlari oralig'ida cho'zilgan. Maydoni – 7682 kv. km (Tasmaniya, Kenguru, Melvill orollari bilan birga 7707.5 kv. km ga yaqin. 2014-yil 5-martdagi ma'lumotlarga ko'ra, qit'a aholisi 23 mln 511 155 kishidan iborat bo'lib, ularning asosiy qismi sharqiy qirg'oq bo'ylaridagi shaharlarda yashaydi.

Avstraliyaning davlat ramzida kenguri va tuyaqush tasviri aks etgan. Aynan mazkur hayvonlar ramzi gerbda aks ettirilishining ikki sababi bor. Birinchidan, bu jonzorlar Avstraliya faunasida keng tarqalgan bo'lsa, ikkinchidan, na tuyaqush va na kenguri orqaga qarab yurmaydi. Bu esa mazkur mamlakatning doimo olg'a yurishini ramziy aks ettiradi.

Avstraliya qit'alar ichida eng kichigi bo'lib, janubiy tropik chizig'i materikning deyarli o'rtasidan kesib o'tadi. Materikni g'arb, shimol va janubdan Hind okeani, sharqda Tinch okeani, dengizlari o'rab turadi. Qirg'oqlari unchalik egri-bugri emas, shimolda Kartentariya, janubda Katta Avstraliya qo'ltiqlari mavjud. Katta yarim orollari – Arnevlend va Keyp-York, Tasmaniya orolini Avstraliyadan kengligi 224 km li bo'g'oz ajratib turadi. Avstraliyaning shimolida yirik orollardan Yangi Gvineya joylashgan. Avstraliyaning sharqiy sohili bo'ylab behisob marjon orollaridan tashkil topgan Katta to'siq rifi 2300 km masofaga

Qurbonova M.B. Jumayeva N.A.

Avstraliya va Okeaniya xalqlari etnologiyasi

Metodik qo'llanma

Ma'sul muharrir: H.H.To'rayev – BuxDU “Buxoro tarixi” kafedrası professori, tarix fanlari doktori.

Taqrizchilar: Bobojonova F.H. – BuxDU “Buxoro tarixi” kafedrası dotsenti, tarix fanlari nomzodi.
G'afurov A.F. - TIKXMMI Buxoro filiali Ijtimoiy fanlar kafedrası dotsent, tarix fanlari nomzodi .

Litsenziya NN № 056 25.05.2020 y. Terishga berildi 26.02.2020. Bosishga ruxsat etildi. 14.02.2021. Qog'oz bichimi 84/108. Times New Roman. Ofset bosma. Ofset qog'ozi. Shartli bosma tabog'i 6,5. Hisob nashr varog'i 102. Adadi 50 nusxa. Baxosi kelishilgan narxda *Duna poligraf* xususiy korxonasida chop etildi.

Manzil: Buxoro sh. O'zbekiston Mustaqilligi ko'chasi

Tel: (95) 600-32-74, (97) 300-32-74 Ofiss: 0(65) 223-46-83

Email: ya.duna2012@yandex.ru, duna_poligraf@bk.ru

ISBN 987-9943-6256-8-6

KBK 63,5(o'zb)8

Q 80

Buxoro davlat universiteti
o'quv-metodik kengash 4-sonli
yig'ilishining k o' c h i r m a s i

20.01.2020

Buxoro shahri

KUN TARTIBI:

4. Turli masalalar.

Buxoro tarixi kafedrasida dotsenti M.Qurbonova va katta o'qituvchi N.Jumayevalarning "Avstraliya va Okeaniya xalqlari etnologiyasir" deb nomlangan metodik qo'llanmasini nashrga tavsiya etish.

ESHITILDI:

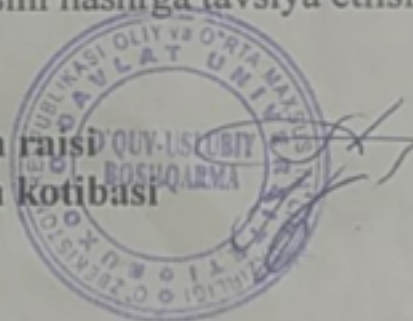
G.Toirova (kengash kotibasi) - Buxoro tarixi kafedrasida dotsenti M.Qurbonova va katta o'qituvchi N.Jumayevalarning "Avstraliya va Okeaniya xalqlari etnologiyasir" deb nomlangan metodik qo'llanmasini nashrga tayyorlaganligini ma'lum qildi. Ushbu qo'llanmaga: t.f.n., dots. F.Bobojonova va TIKXMMI dotsenti A.G'afurovlar tomonidan ijobiy baho berilganligini ta'kidladi. Metodik qo'llanma muhokamasi haqidagi tarix va madaniy meros fakulteti (2019-yil 28-dekar) va Buxoro tarixi kafedrasida (2019-yil 22-noyabr) yig'ilish qarori bilan tanishtirdi.

Yuqoridagilarni inobatga olib o'quv-metodik kengash

QAROR QILADI:

1. Buxoro tarixi kafedrasida dotsenti M.Qurbonova va katta o'qituvchi N.Jumayevalarning "Avstraliya va Okeaniya xalqlari etnologiyasir" deb nomlangan metodik qo'llanmasini nashrga tavsiya etilsin.

O'quv-metodik kengash raisi
O'quv-metodik kengash kotibasi

Daminov M.I.
Toirova G.I.

Ko'chirma asliga to'g'ri

O'quv-metodik kengash kotibasi

A handwritten signature in black ink, appearing to be "G.I. Toirova".

Toirova G.I.